

Verksamhetsförlagd utbildning

för Ämneslärarprogrammet och KPU

för studenter antagna till och med HT14

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kontaktpersoner för VFU vid GIH.....	3
Ämneslärarprogrammet	4
Lärarytelse	4
Mål och syfte	5
Fördelning av VFU under utbildningen.....	6
VFU – placering och lokala beslut	7
VFU på skola utanför GIH:s organisation	8
Att vara student på en VFU-skola	8
Studentens ansvar	9
Kriterier för bedömning.....	10
Underkännande och avrådan.....	11
Förväntade studieresultat	12
Skolan och sekretessen	13
Olika grader av sekretess	13
Lärarytelse och sekretessen i skolan	14
VFU-skolan och VFU-handledaren.....	15
VFU-handledaren	15
VFU-skolan	15
Ansvarsområden vid GIH.....	16

Kontaktpersoner för VFU vid GIH

VFU-administratör
Jannike Ekwall, utbildningsavdelningen
Tel: 08 - 120 538 64
E-post: vfu@gih.se

VFU-administratör
Camilla Näsman, utbildningsavdelningen
Tel. 08 - 120 537 21
E-post: vfu@gih.se

Högskoleadjunkt, VFU-ansvarig
Annika Semb Granhed
Tel: 08 – 120 537 55
E-post: vfu@gih.se

Högskoleadjunkt, VFU-ansvarig
Margareta Frykman Järlefeldt
E-post: vfu@gih.se

Utbildningsledare för lärarprogrammet:
John Hellström
Tel: 08 – 120 538 31
E-post: john.hellstrom@gih.se

Läs mer på www.gih.se/vfu

ÄMNESLÄRARPROGRAMMET

Läroarutbildning

På GIH - Gymnastik och idrottshögskolan finns Ämnesläroarprogrammet, som leder till en akademisk yrkesexamen som behörig ämnesläroare.

Ämnesläroarprogrammet består av två inriktningar:

- Idrottsläroare i gymnasie- och grundskola, 300-330 hp
- Högskoleexamen i idrott och hälsa, 120 högskolepoäng (innehåller ej VFU)
- Kompletterande pedagogisk utbildning, KPU, 90 hp (antagning inför ht 2015)

Utbildningens innehåll

Utbildningen består av tre delar: utbildningsvetenskaplig kärna, ämnes- och ämnesdidaktiska studier och verksamhetsförlagd utbildning. Ämnesstudierna utgör den mest omfattande delen av utbildningen och studenten erhåller goda kunskaper i två eller tre undervisningsämnen beroende på inriktning.

Inom den utbildningsvetenskapliga kärnans kurser läser studenterna teorier om lärande, skolans sociala relationer, skolans organisation och styrdokument, specialpedagogik, den vetenskapliga processen, betyg och bedömning detta ger studenten redskap för att stödja eleverna i deras lärande och utveckling.

Utbildningen förmedlar praktiska och teoretiska verktyg för att kunna synliggöra och följa studentens eget lärande och lärandet hos de elever som studenten möter och att utveckla läroprocesser i skolans olika ämnen i linje med aktuella läroplaner och styrdokument.

Utbildningen har koppling till forskning inom olika ämnesdidaktiska områden.

Verksamhetsförlagd utbildning

Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen är en viktig del av läroarutbildningen. Studenten får en skolplacering inom sitt ingångsämne och sin inriktning i en av Stockholms läns kommuner. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen består av 30 högskolepoäng.

Under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen deltar studenten i skolans verksamhet aktivt under utbildningens gång för att under sin sista VFU-kurs i princip ta ansvar för allundervisning i en klass. Under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen får du handledning av en VFU-handledare som på olika sätt stödjer dig att utvecklas till en professionell läroare. VFU-kursläroaren på GIH förbereder och stödjer studenten inför VFU-period, gör besök under och har ansvar för uppföljning och bedömning efter genomfört VFU-moment.

Det första VFU-kurstillfället inom ämnesläroarprogrammet ligger under programmets början (moment 1) samt i mitten (moment 2). Det avslutande VFU kursen ligger i slutet av utbildningen.

Aktuella utbildningsplaner finns på GIHs hemsida www.gih.se

Mål och syfte

Länets högskolor med lärarutbildning och kommunerna lyfter fram den verksamhetsförlagda delens viktiga plats i utbildningen. Därför vill vi på GIH vara extra tydliga kring mål och syfte för VFU-skolans arbete.

Studenterna ska handledas av behöriga lärare med rätt inriktning och ämne för den lärarstuderandes examen.

Mål

VFU skall:

- vara en grund för de teoretiska kunskaperna i lärarutbildningen
- koppla ämnesteorin till den verksamhetsförlagda delen
- utveckla studentens samarbetsförmåga både i arbetslag och tillsammans med barn och ungdomar
- knyta det vetenskapliga förhållningssättet till det praktiska arbetet
- ge studenten möjlighet att utveckla yrkeskunskaper och förmåga till reflektion

Den högskoleförlagda VFU:n på GIH (HVFU) syftar till att:

- ge sammanhang för studier och ett helhetsperspektiv på det kommande yrket
- förstärka de yrkesrelaterade frågornas plats i utbildningen
- berika ämnesstudierna genom att växla mellan ett verksamhetsperspektiv och ett akademiskt perspektiv präglad av barn och ungdomars skilda behov och förutsättningar
- relatera ämneskunskaperna till lärprocesser och urval av ämnesstoff

Den verksamhetsförlagda utbildningen innebär att lärarutbildningen tillförs dimensioner i form av yrkesrelevanta kunskaper och på så sätt bidra till en ännu bättre yrkesförberedelse. I den verksamhetsförlagda utbildningen ska studenten ha möjlighet till att se, pröva analysera och interagera.

Syfte

Syftet med VFU är främst att utveckla studentens ämnesdidaktiska kompetens. Vidare syftar VFU till att utveckla studentens förmåga att analysera och tolka läroplanens och kursplanens mål samt medvetet välja stoff och arbetssätt i relation till målen. Konsten att undervisa inrymmer allt det som lärare gör för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att främja elevers lärande. Studenten skall successivt utvecklas från att kunna visa grundläggande förmåga till god förmåga avseende exempelvis ökad självständighet och ansvarstagande.

Läs ”Från novis till professionell” Stockholms universitet sid. 11 - 19. Medföljer som bilaga 1.

Fördelning av VFU under utbildningen.

VFU-kurserna omfattar 30 högskolepoäng och fördelas enligt nedan.

För studenter antagna på Ämneslärarprogrammet mot gymnasiet:

VFU I, grundläggande nivå:

- Moment 1 7,5 hp infaller vanligtvis under termin 2 (i grundskolan)
- Moment 2 7,5 hp infaller vanligtvis under termin 4 (i grundskola/gymnasium)

VFU II, avancerad nivå:

- Idrott och hälsa 15 hp samt andra inriktningsämnet infaller vanligtvis under termin 10 (gymnasiet)

VFU-perioderna ute på VFU-skolan omfattar fyra veckor. I anslutning till VFU:n ingår även så kallad högskoleförlagd VFU (HVFU) som innehåller förberedelser och uppföljning, samt litteraturseminarier(1,5 hp).

På VFU-skolan ska det vara en examinerad idrottslärare som har huvudansvaret för studenten. Denna idrottslärare kallas för VFU-handledare. Se vidare uppdragsbeskrivning för VFU-handledare.

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)

Omfattar 90 hp, 1,5 års studier, och ges med inriktning mot gymnasieskolan, med 120 hp i huvudämnet idrott och hälsa samt grundskolans årskurs 7-9 med 90 hp i idrott och hälsa.

Denna utbildning vänder sig till de studenter som redan har ämnesstudier i idrott och hälsa, 90 hp eller 120 hp. Utbildningen omfattar den utbildningsvetenskapliga kärnan (60 hp) samt VFU - verksamhetsförlagd utbildning (30 hp). GIH samarbetar med skolor i Stockholms län där VFU:n genomförs.

Innehåll och uppläggning

I ämneslärarprogrammet varvas ämnesstudier och studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan samt verksamhetsförlagd utbildning i längre sammanhängande perioder.

KPU

T1	T2	T3
uvk 22,5 hp	uvk 22,5 hp	uvk 22,5 hp
vfu 7,5	vfu 7,5	vfu 7,5
grundnivå	avancerad nivå	

VFU – PLACERING OCH LOKALA BESLUT

Gymnastik- och idrottshögskolan ingår i ett nätverk med de högskolor som bedriver lärarutbildningar i Stockholms län samt samarbetar med länets kommuner och deras VFU-samordnare. Högskolan äskar VFU-platser i länets kommuner och platserna fördelas sedan av högskolan. Vid terminsstart registreras du på VFU-kurs. Efter registrering placeras du i ett partnerområde. VFU-samordnaren placerar därefter studenten på en skola.

Studenten tillhör och är placerad i en kommun/ kommunedel under hela sin utbildning.

GIH ser det som väsentligt att studenten under sina VFU-perioder möter elever i de stadier studenterna kommer att få behörighet att undervisa i, det vill säga både grundskola och på gymnasium.

Byte av skola inom kommun/stadsdel

Det är kommunen/stadsdelen som ansvarar för placering och byten av skola inom kommunen/stadsdelen. Du som student ska i första hand vända dig till kontaktpersonen/VFU-samordnaren eller följa kommunens/stadsdelens rutiner för byten.

Byte av kommun

Byte av kommun sker bara vid terminsskifte och beviljas endast om synnerliga skäl föreligger. Om du som student vill ansöka om byte av kommun ska du lämna in din ansökan i elektronisk form via VFU-portalen som du når via GIH:s hemsida. Ansökan om byte ska ha inkommit till VFU-ansvarig senast 1 maj respektive 1 november.

Handläggningsrutiner för byte av VFU-placering

Ny placering för att matcha studentens utbildningsinriktning

1. hanteras av kommunens VFU-samordnare
2. om placeringen *inte* kan lösas inom kommunen tar VFU-samordnaren kontakt med VFU-ansvariga på Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)

Ny placering på grund av andra skäl, t.ex. förändringar i studentens livssituation

3. studenten vänder sig till kommunens VFU-samordnare
4. om det *inte* går att lösa ärendet inom kommunen kan studenten ansöka om byte till en annan kommun, om det föreligger synnerliga skäl:

- **Medicinska skäl** Läkarintyg krävs och bifogas ansökan. Ansökan behandlas konfidentiellt. **Intyg skickas till:** VFU-ansvariga, Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH), Box 5626, 114 86 Stockholm
- **Sociala skäl** Allvarlig förändring av studentens sociala situation. Förändringen ska ha uppkommit under utbildningens gång. Ansökan behandlas konfidentiellt. (Pedagogiska och studiesociala skäl behandlas inom kommunen och betraktas inte som sociala skäl.)
- **Lång restid** Byte kan beviljas om restiden för enkelresa till nuvarande VFU-placering överstiger 90 minuter med allmänna kommunikationsmedel. För vårdnadshavare med barn i förskola eller på fritidshem gäller att de ska kunna resa till VFU-skolan i tid efter att ha lämnat barnen. Intyg från barnomsorg/skolbarnsomsorg krävs och bifogas ansökan.

Ansökan om byte till en annan kommun, om det föreligger synnerliga skäl:

- Studenten skickar in ansökan om byte i VFU-portalen (med intyg som erfordras), senast den 1 maj respektive den 1 november.
- Endast ansökningar för studenter som har VFU kommande termin hanteras.
- Byte sker endast i samband med terminsskifte.
- Bytesansökan handläggs av VFU-handläggare och behandlas av en särskild granskningsgrupp, som bedömer om synnerliga skäl föreligger. I granskningsgruppen ingår en ansvarig handläggare från UFA, en VFU-ansvarig, en examinator och en studentrepresentant.
- Beviljade byten sker under förutsättning att någon av samverkanskommunerna kan tillhandahålla VFU-placering. VFU-placeringar regleras i särskilt avtal mellan universitetet och kommuner i regionen och det är inte möjligt för studenter att ordna VFU-placering på egen hand.

VFU på skola utanför GIH:s organisation

I nuvarande organisation med nu gällande avtal finns få möjligheter att erbjuda VFU på andra skolor än de tilldelade.

ATT VARA STUDENT PÅ EN VFU-SKOLA

Under din utbildning kommer du att vara knuten till olika skolor inom en kommun eller kommunedel i Stockholms län. VFU:n på skolan sker i möjligaste mån parvis, det vill säga tillsammans med en annan student. Du kommer inte att placeras på en skola som du har någon form av personlig anknytning till.

När du har VFU följer du din VFU-handledare, som är en lärare med behörighet och erfarenhet i ditt ämnesområde i hans/hennes verksamhet samt praktiserar i densamma. Under VFU-perioden är det viktigt att du respekterar och följer gällande sekretessregler som regleras i svensk lagstiftning. Läs mer i avsnittet ”Skolan och sekretessen”.

På VFU-skolan ska du få en djupare bild av vad hela läraruppdraget innebär. Det handlar dels om att du ska följa det som sker i klassrummet /gymnastiksalen /idrottshallen, dels att se och delta i allt arbete som ligger utanför själva undervisningssituationen. Det kan till exempel handla om för- och efterarbete, konferenser, planeringar i arbetslagen/enheterna, föräldrakontakter, olika typer av fortbildning och utvecklingsarbeten.

Under VFU:n ska du och VFU-skolan ha glädje och nytta av varandra. Detta sker bland annat genom att du får dokumentera och reflektera över olika inslag och företeelser i undervisningen/verksamheten. Det kan vara frågeställningar som uppstår i de högskoleförlagda studierna, eller i verksamheten på VFU skolan. Det sker genom att du under de olika VFU- perioderna själv ansvarar för till exempel planering, genomförande och utvärdering av verksamheten i elevgruppen.

Du ska vara en aktiv student som är en resurs för eleverna och skolan genom att på olika sätt ta ansvar för arbetsuppgifter och uppdrag, till exempel i samband med temadagar och friluftsdagar. Det kan handla om att aktivt delta i förberedelser och efterarbete. Vidare kan det handla om att ta över del av undervisningen, att hjälpa enskilda elever eller elevgrupper eller att du själv tar hand om hela klassen.

Under utbildningstiden anordnas möten på GIH och ute i verksamheten i samband med VFU-besök där studenter, lärare från VFU-skolorna och GIH kan träffas för diskussioner

och erfarenhetsutbyten. Här får du möjlighet att delta i reflekterande samtal om verksamheten och gjorda erfarenheter. I dessa samtal kan den kunskap som du utvecklar i de mer teoretiska delarna av din utbildning lämna viktiga bidrag.

Sammanfattningsvis ska du delta i skolans arbete med planering, undervisning och utvärdering. Det gäller också arbetsträffar, konferenser, kompetensdagar, temadagar och andra förekommande inslag.

Studentens ansvar

Vidare skall du som student

- ansöka om registerutdrag
- ha kunskap om de dokument som styr den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, utbildningsplanen, kursplan samt anvisningarna i VFU-dokumentet
- ta del av gällande sekretessregler samt skriva under en sekretessförbindelse
- i god tid inför varje VFU-period kontakta din VFU-handledare på skolan
- tillsammans med arbetslaget/VFU handledaren lägga upp och planera den verksamhetsförlagda utbildningen
- fullfölja den verksamhetsförlagda delen i enlighet med kursplanerna
- ta ansvar för att tillsammans med GIH-lärare och VFU-handledaren utveckla en yrkeskompetens som motsvarar de kriterier som finns angivna i GIH:s examensordning/utbildningsplan för din utbildning.

Närvaro

GIH förutsätter att du är närvarande samtliga dagar under pågående VFU. Hög närvaro är en förutsättning för ett optimalt lärande och för att det ska finnas underlag för bedömning.

Frånvaro som kräver restinhämtning sker i samråd med VFU-handledare, och vid behov med kursansvarig på GIH.

Du kan inte som student vikariera under pågående VFU och samtidigt erhålla högskolepoäng. Vikariat kan endast accepteras om det sker utanför VFU:n. Vid eventuella oklarheter kontakta VFU-ansvarig

Utvidgad registerkontroll

Utvidgad registerkontroll inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg gäller dig lärarstudent som påbörjar din lärarutbildning hösten 2008 eller senare.

Ansvar för att skaffa detta intyg ligger på dig som student. Högskolan informerar, du ansöker och din VFU kommun kontrollerar.

Vad och varför?

Riksdagen har beslutat (SFS 2008:53) att från och med 1 april 2008 ska lärarstudenter och deltagare i kommunal vuxenundervisning, som inom utbildningen genomför verksamhetsförlagd utbildning, genomgå en registerkontroll. Dessa regler gäller för dig som antas till lärarutbildningen efter 1 april 2008, det vill säga för dig som påbörjar din lärarutbildning hösten 2008. Du som har antagits före 1 april 2008 omfattas inte av beslutet. Denna kontroll ska göras för att öka barns och ungdomars skydd och minimera

riskerna för att de utsätts för kränkningar av personer som arbetar inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnomsorg.

Hur?

Beslutet innebär att du måste ordna ett registerutdrag hos polismyndigheten innan du ska göra din verksamhetsförlagda utbildning. Ansökan om utdrag lämnas i pappersform underskriven av studenten till polismyndigheten i god tid före VFU-placeringens början. Ansökningsblankett finns på Polisens webbplats. Blanketten heter "Skola, förskola eller barnomsorg - Belastningsregistret" (PM 442,5)(140613). Utdraget ska överlämnas till rektor (eller motsvarande) för den verksamhet där du ska genomföra din VFU.

Om inte?

Lämnar du inte in ett registerutdrag så kan du inte erbjudas att göra din VFU. Det är rektor (eller motsvarande) på den verksamhetsförlagda utbildningsplatsen som avgör om du kan tas emot, inte lärarutbildningen på universitetet/högskolan. Om du inte kan fullgöra din verksamhetsförlagda utbildning kan det innebära att du inte kan ta ut en lärarexamen, eftersom fullgjord VFU är ett krav för lärarexamen.

Vem ansvarar?

Det är du själv som har ansvar för att ett giltigt registerutdrag, högst ett år gammalt, fås ut från polisregistret och överlämnas till rektor (eller motsvarande) i samband med att VFU-plats tilldelas. Du bör begära ett utdrag i god tid före placeringens början för att vara säker på att hinna få utdraget i tid. Normalt tar handläggningen hos polismyndigheten minst två veckor.

Kriterier för bedömning

GIH har följande kriterier för bedömning av verksamhetsförlagd utbildning:

Generella kriterier

Studenten skall:

- acceptera den människosyn och den kunskapssyn samt den syn på demokrati som läroplanen ger uttryck för
- visa en seriös inställning till i läraryrket förekommande arbetsuppgifter
- visa förmåga till engagemang, flexibilitet och lyhördhet
- visa öppenhet för kritik och vilja till egen utveckling och eget ansvarstagande
- vara medveten om sitt ledarskap och dess sammanhang med undervisningsresultatet
- skapa och upprätthålla god kontakt och visa prov på god samarbetsförmåga med elever, kolleger och övrig skolpersonal
- aktivt utnyttja möjligheter till lärande om skolans villkor och arbete i vid bemärkelse

Specifika kriterier

Studenten skall vid planering av såväl enskilda lektioner som längre perioder:

- visa förmåga att analysera och reflektera över ramfaktorer som påverkar verksamheten i VFU-skolan
- lägga upp och strukturera arbetet så att eleverna får goda förutsättningar till lärande och att även motivera och variera stoff- och metodval

- samverka med eleverna och därmed hjälpa dem till ökat ansvarstagande genom att använda olika kommunikationsuttryck som främjar elevens utveckling och lärande

Studentens skall vid genomförande av lektioner:

- anpassa undervisningen till elevers skilda behov och förutsättningar och visa ett flexibelt handlag vid genomförandet
- skapa och upprätthålla god kontakt med eleverna
- behärska både språk och kroppsspråk som kommunikationsmedel
- beakta ämnets säkerhetsaspekter

Studentens skall vid värdering och utvärdering av lektioner och längre perioder:

- bedöma elevers prestationer och förmågor samt även kunna använda de värderingsnormer och betyg som är aktuella enligt gällande styrdokument
- visa förmåga att reflektera över gjorda erfarenheter och dra slutsatser av såväl specifik som generell karaktär

Uderkännande och avrådan

Uderkännande

Om tveksamheter uppstår hos kursansvarig lärare på GIH i aktuell kurs eller hos VFU-handledaren huruvida studentens insats under VFU-perioden är godkänd eller ej har båda parter ansvar för att ta kontakt med varandra snarast möjligt. Student som visar brister utifrån gällande kriterier för bedömning, prioriteras när det gäller handledning av såväl kursansvarig som lokal lärarutbildare.

Beslut om underkännande tas efter samråd mellan ovanstående parter samt examinator. Beslutet ska föregås av ett samtal mellan student, VFU-handledare samt kursansvarig lärare om den aktuella situationen. Kursansvarig lärare gör sedan en skriftlig sammanställning på vilka grunder studenten har blivit underkänd, och därmed de kvaliteter studenten skall utveckla för att uppnå betyget godkänd. Sammanställningen skall vidimeras av studenten.

Studenten får vid ett senare överenskommet tillfälle möjlighet att genomföra ytterligare VFU. Denna kan genomföras vid samma VFU-skola som tidigare, eller vid annan skola och med annan lokal lärarutbildare. Perioden bedöms enligt gällande kriterier för bedömning.

Avrådan

Avrådan anses som allvarligare än underkännande. Avrådan innebär att kursansvarig lärare och VFU-handledare bedömer studenten olämplig som lärare. Studenten avråds av prefekt tillsammans med kursansvarig lärare. Trots avrådan har studenten rätt att göra om sin VFU, dock endast en gång.

Spärregler

Inriktning gymnasiet: Studenten skall vara antagen till ämneslärarprogrammet med inriktning mot gymnasieskolan, 300 högskolepoäng vid Gymnastik- och idrottshögskolan. Studenten måste ha uppnått minst godkänt betyg på moment 1– VFU I för att få påbörja moment 2– VFU I. För att få påbörja VFU II måste studenten vara godkänd på VFU I, 15 högskolepoäng.

FÖRVÄNTADE STUDIERESULTAT

Förväntade studieresultat för VFU inom Ämneslärarprogrammet mot gymnasiet ”Verksamhetsförlagd utbildning med ämnesdidaktik I” definieras nedan.

Efter avslutad kurs förväntas studenten:

- visa förståelse och kunna redogöra för den människo- och kunskapssyn som styrdokumenterna ger uttryck för samt kunna tillämpa dessa
- vara lyhörd för återkoppling och visa vilja till egen utveckling och eget ansvarstagande
- skapa och upprätthålla god kontakt och visa god samarbetsförmåga med elever, kollegor och övrig skolpersonal samt visa intresse för olika typer av föräldrakontakter
- etablera kontakt med elever och visa engagemang och intresse för deras villkor, behov och lärande
- kunna redogöra för och tillämpa regelverk som syftar till att motverka diskriminering och annan kränkande särbehandling
- tillämpa olika arbetssätt som stimulerar till ökat elevinflytande
- visa kunskap om konflikthantering
- tillämpa olika arbetssätt som stimulerar till ökat elevinflytande och konflikthantering
- reflektera över den egna professionsutvecklingen utifrån teoretiska perspektiv och gjorda erfarenheter
- kunna analysera och värdera elevers lärande med utgångspunkt i VFU-skolans styrdokument samt kunna redogöra för hur elevers utveckling och lärande kan kommuniceras via utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner

Studenten skall dessutom i moment 1, 1:1 (VFU 1 – tidigt i utbildningen):

- ur ett ämnesdidaktiskt perspektiv kunna planera, genomföra och utvärdera undervisningssituationer på en grundläggande nivå i relation till gällande styrdokument
- visa på förståelse för sambandet mellan barn och ungdomars utveckling och lärande i förhållande till idrott, lek och grundformer samt till skolans styrdokument.

Studenten skall dessutom i moment 2, 1:2 (VFU 2 – mitten av utbildningen):

- visa ämnesdidaktisk kompetens vid planering, genomförande och utvärdering av undervisningssituationer samt diskutera konsekvenser på valt innehåll i relation till befintliga styrdokument för verksamhet i gymnasieskolan
- visa förståelse för hur undervisning i ämnet kan relateras till hälsofrämjande aktiviteter samt koppla dessa till teorier om hälsa

SKOLAN OCH SEKRETESSEN

Sekretess innebär ett förbud att röja uppgifter och är en inskränkning i den svenska offentlighetsprincipen, det vill säga rätten till insyn i statens och kommunens verksamhet.

Sekretesslagen gäller för myndighet, inte för den privata sektorn, där dock särskilda tystnadspliktsbestämmelser i vissa fall kan finnas. Tystnadsplikten i de fristående skolorna regleras från och med 1997 i skollagen eftersom de inte omfattas av sekretesslagen.

Sekretess gäller gentemot enskilda och andra myndigheter, men också mellan självständiga verksamhetsgrenar inom samma myndighet. Sekretesslagen kan inte förändras genom lokala regleringar.

De känsliga uppgifter som skolpersonal tar del av i sitt elevvårdande arbete skyddas sedan 1981 av bestämmelserna i sekretesslagen (SkrL). Tanken är att en elev eller förälder skall kunna vända sig till t ex lärare, rektor, sköterska, psykolog eller kurator i känsliga ärenden och känna att den information man lämnar hanteras med stor respekt för varje människas personliga integritet.

Olika grader av sekretess

Förbudet att avslöja känsliga och ömtåliga uppgifter kan vara muntligt (tystnadsplikt) eller gälla handlingar, det vill säga olika slag av skriftlig dokumentation på skolan (handlingssekretess).

Brott mot tystnadsplikt ger normalt dagsböter, ofta i kombination med skadestånd.

Det finns inom skolan två grader av sekretess:

- Sträng sekretess, som gäller skolans hälso- och sjukvård samt uppgifter hos kurator och psykolog
- Mindre sträng sekretess, som gäller till exempel lärare, praktikanter, skolledare med flera i skolan

Alla som i grundskolan kommer i kontakt med känsliga elevvårdsuppgifter har tystnadsplikt.

Tystnadsplikten gäller elevers och anhörigas personliga förhållanden av menlig (d v s känslig) karaktär. Det kan vara allt från fysiska och psykiska sjukdomstillstånd till sociala och ekonomiska problem av olika slag. Frånvaro, betyg och skolprestationer i övrigt är dock offentliga uppgifter.

Skolhälsovården har skolans strängaste sekretess och bedöms i SkrL som en självständig verksamhetsgren inom skolan. Samtycke från den det berör fordras som regel för att sköterskan/läkaren skall kunna informera övrig skolpersonal i känsliga angelägenheter. Psykolog och kurator har även de en strängare sekretess än till exempel lärarna, men de kan utan hinder av sekretess lämna läraren för denne viktig och behövlig information.

Hur personal i övrigt samtalar med varandra i ett elevvårdsärende i skolan regleras inte i SkrL. Det handlar här mer om en etisk bedömning av vem som behöver få information för att kunna fullgöra sitt elevvårdande arbete. Huvudregeln måste vara att alla, som behöver kontaktas för att hjälpa till att lösa ett elevvårdsproblem, skall kunna prata öppet med varandra. Om alla sedan respekterar sekretessen skall och kan uppgifter aldrig

komma ut till obehöriga. En enkel regel när det gäller integritetskänslig information är att alltid ”tala om andra som du vill att de talar om dig”.

Lärarstuderande och sekretessen i skolan

Lärarstuderande på verksamhetsförlagd utbildning har tystnadsplikt och därmed rätt att ta del av den känsliga elevvårdsinformationen de behöver. Tystnadsplikten gäller till exempel vid resa till och från skolan, vid samtal i det egna hemmet och vid återkomsten till GIH.

När den studerande efter avslutad verksamhetsförlagd utbildning redovisar, skall alla uppgifter avidentifieras så att ingen i gruppen, med utgångspunkt från redogörelsen, kan peka ut en enskild person (elev, förälder eller närstående) från den aktuella VFU-skolan.

Den lärarstuderande får i början av utbildningen skriftligt förbinda sig att behandla de upplysningar och den information hon/han tar del av om människors personliga liv och förhållanden som hemligt material att avidentifierat användas i utbildningssyfte endast inom den egna gruppen studerande och lärare.

Undantag

Utöver samtycket finns flera andra undantag från sekretessen. Brott i skolan, till exempel elevmisshandel och stölder, kan polisanmälas. Vid misstanke om att skolbarn far illa finns enligt socialtjänstlagens 71 § en skyldighet för varje anställd i skolan att kontakta socialnämndens tjänsteman.

Ett annat viktigt undantag är den så kallade generalklausulen, som innebär att andra myndigheter kan kontaktas ”om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda”. Varje tjänsteman i skolan (utom skolhälsovårdens) kan genom denna bestämmelse själv avgöra om det finns uppenbara skäl att till exempel polisanmäla, medverka i förundersökning hos polisen eller kontakta socialtjänsten, även i de fall där sekretess normalt råder.

VFU-SKOLAN OCH VFU-HANDLEDAREN

Samarbetet mellan GIH och VFU-skolorna, kommunala eller friskolor regleras i ett samarbetsavtal mellan högskolor med lärarutbildning och kommuner i Stor-Stockholmsregionen. Detta avtal styr även samarbetet med friskolorna. Avtalet finns på GIH:s hemsida. www.gih/vfu ”Samverkansavtal för VFU mellan alla lärosäten och kommun” via SU:s hemsida.

”Kommunerna skall utse VFU-handledare och skapa goda förutsättningar för genomförande av uppdrag och deltagande i handledarutbildning” är hämtat ur 5§ i ”Samverkansavtal om den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen”.

GIH:s önskemål är att de skolor som samverkar i GIH:s VFU-organisation dessutom formulerar en överenskommelse som tydliggör det gemensamma uppdraget.

VFU-handledaren

VFU-handledaren ska:

- ha kunskap om lärarutbildningen vid GIH
- vara studentens kontaktperson under VFU:n
- eftersträva att studenten erbjuds möjligheter att praktisera ett varierat undervisningsutbud
- genomföra för- och efterhandledning, ge kontinuerlig återkoppling samt ha ett avslutande utvecklingssamtal med studenten
- genomför bedömning och utvärdering av studentens arbete i samverkan med kursansvarig lärare på GIH
- ansvara för att bedömningsunderlag kommer skickas med post till GIH senast en (1) vecka efter avslutad VFU
- vara utbildad lärare/idrottslärare
- ha varit verksam som lärare i minst tre (3) år
- ha skrivit pedagogisk planering för ämnet, gärna deltagit i handledar-/mentorsutbildning eller motsvarande vid högskola
- delta i samtal med student och GIH-kursläraren under VFU-perioden
- delta i möten kring VFU på GIH
- bistå studenterna i deras arbete med VFU-uppgifter
- kontakta kursansvarig snarast vid risk för underkännande eller avrådan
- kunna ge idéer och förslag till praktisknära forsknings- och utvecklingsarbete för studenten

VFU-skolan

Överenskommelse GIH – VFU-skolan ser ut som följer.

GIH:s åtaganden är att:

- ansvara för organisation av VFU samt examination och bedömning
- bjuda in VFU-handledaren till möte i anslutning till VFU-period
- inspirera studenterna till att skriva uppsatser och examensarbeten med utgångspunkt i VFU:n
- via hemsidan informera om aktuella forsknings- och utvecklingsprojekt
- utbetala ekonomisk ersättning enligt gällande avtal

VFU-skolan ansvarar för att:

- arrangera goda förutsättningar för VFU samt utse VFU-ansvarig/kontaktperson på VFU-skola och VFU-handledaren som har minst tre års yrkeserfarenhet inom studentens ämnen

- studenten får möjlighet att delta i olika möten som till exempel arbetslagsträffar, klasskonferenser, ämneskonferenser och arbetsplatsträffar
- skolledningen, arbetslaget och kollegiet är informerade om studenternas kommande och pågående VFU
- VFU-handledare bör ha genomgått handledarutbildning, se bilaga 1
- ha skrivit lokal pedagogisk planering för ämnet
- VFU-handledaren ska vara närvarande under pågående VFU
- vid eventuell frånvaro tydligt meddela vem som tillfälligt tagit över ansvaret

ANSVAR SOMRÅDEN VID GIH

VFU-administratören

- är kontaktperson vid alla VFU-frågor
- administratör i VFU portalen
- ansvarar för ekonomi kring VFU vilket bland annat innebär att skicka ut underlag för fakturering
- sammanställer listor över studentgruppernas VFU-placeringar samt sköter arkivering
- är en administrativ resurs för VFU-ansvariga på GIH
- upprättar samt uppdaterar listor över till exempel VFU-handledare, VFU-ansvariga i kommunerna, VFU-ansvariga på VFU skolorna med mera

VFU-ansvarig

- är ansvarig för studentärenden kopplade till VFU
- administratör i VFU portalen
- ansvarar för samarbete med kommunförbundet i Stockholms län och övriga högskolor med lärarutbildning
- deltar i nationella VFU-konferenser
- informerar ramplanegruppen och är kontaktperson i frågor som gäller VFU-perioder etc.
- organiserar tillsammans med kursansvariga möten med lokala lärarutbildare för att planera och utvärdera VFU-perioder
- ansvarar för VFU-information till studenterna under utbildningen (genomgång av VFU-häfte)
- vidarebefordrar information till kursansvariga till exempel VFU-häfte, underlag för utvärdering och bedömning
- tar del av utvärdering och genomför självvärdering av VFU-verksamheten, samt ger återkoppling till LUG-ansvariga vid respektive partnerområde
- informerar ansvarig i stadsdel/kommun i de fall kontakten med LUG-ansvarig ej fungerar tillfredställande
- föreslår förändringar av VFU-verksamhet samt reviderar VFU-häfte

Momentansvarig lärare

Ansvarar för:

- skriver kurs/ moment PM
- uppdaterar gällande betygsriterier
- att samordna och distribuera information till VFU-handledarna (kursplaner, VFU uppgifter, bedömningsunderlag med mera)
- informationsmöte på GIH inför VFU period
- att informera om gällande sekretessregler samt se till att studenterna skriver under en förbindelse (skall aktualiseras inför varje termin med VFU)

- att utvärdera och sammanställa kursen och vidarebefordra till examinator samt VFU-ansvariga
- planering och genomförande av högskoleförlagd del av VFU:n (HVFU)
- samordning och uppföljning av studenternas VFU-uppgifter
- att sammanställa och rapportera betyg

Gruppansvarig lärare

Ansvarar för:

- kontakt med ansvarig vid VFU-skolan och VFU-handledaren
- att redogöra för gällande betygskriterier
- att samordna och distribuera information till VFU-handledarna (kursplaner, VFU uppgifter, bedömningsunderlag med mera)
- informationsmöte på GIH inför VFU period
- att besöka och samtala med studenterna och VFU-handledare på VFU-skolan
- att informera om gällande sekretessregler samt se till att studenterna skriver under en förbindelse (skall aktualiseras inför varje termin med VFU)
- att utvärdera och sammanställa kursen och vidarebefordra till kursansvarig samt VFU-ansvariga
- planering och genomförande av högskoleförlagd del av VFU:n (HVFU)
- samordning och uppföljning av studenternas VFU-uppgifter
- att leda och genomföra litteraturseminarium
- att gå igenom principer för val av undervisningsformer och arbetsätt
- att sammanställa och rapportera betyg till kursansvarig samt UFA.

Från novis till professionell – en professionsutvecklingsmatris

Utvecklingsområden

Läraryrket är komplext och sammansatt av en mängd förmågor och kompetenser som samverkar med varandra. I utvecklingsmatrisen *Från novis till professionell* har tre utvecklingsområden valts för att beskriva progressionen i yrkesutvecklingen. De tre områdena är:

1. Progression mot analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
2. Progression mot en didaktisk kompetens
3. Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Inom varje utvecklingsområde finns fyra nivåer med olika fokus. Generella nivåbeskrivningar:

Nivå 1- fokus på egen prestation

Har allmänna kunskaper om läraryrket och ett sökande och iakttagande förhållningssätt.

Nivå 2- fokus på situationen

Har kunskap om läraryrket, uppmärksammar, analyserar, prövar, omprövar och söker sig aktivt fram i sin praktik.

Nivå 3- fokus på barns och ungas lärande

Kan formulera läraryrket och kan omsätta sin lärarkunskap i handling, kritiskt granska sitt agerande och dra slutsatser.

Nivå 4 – fokus på helheten

Problematiserar och tolkar läraryrket, söker nya infallsvinklar för sin undervisning/verksamhet och utvecklar målmedvetna, långsiktiga strategier. Ser sin del och sitt ansvar i något större och medverkar till gemensam utveckling av verksamheten.

Matrisen: Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Förmåga att reflektera över sina personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument)	... andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument)	... sina personliga värderingar (etiska argument)
<p>Nivå 1</p> <p>Relaterar sin syn på lärarrollen genom att ...</p>	<p>... använda gjorda erfarenheter i nya situationer.</p> <p>... inse lärandemiljöers betydelse.</p>	<p>... kunna redogöra för teorier om lärande.</p>	<p>... uttrycka hur egna värderingar synliggörs i lärarrollen.</p> <p>... inse att lärare kan betona olika värderingar.</p>
<p>Nivå 2</p> <p>Utformar en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att ...</p>	<p>... ställa frågan varför det blev som det blev och försöka finna mönster i sin undervisning eller verksamhet.</p>	<p>... reflektera över och jämföra sin egen undervisning eller verksamhet utifrån olika lärande teorier.</p>	<p>... se relationer mellan den egna undervisningen eller verksamheten och egna värderingar.</p> <p>... relatera egna värderingar till värden i styrdokumentet.</p>
<p>Nivå 3</p> <p>Uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter genom att...</p>	<p>... förklara och motivera sitt handlande mot bakgrund av gjorda erfarenheter.</p> <p>... vara beredd att pröva och kritiskt granska alternativa tillvägagångssätt i sin fortsatta utveckling.</p>	<p>... förklara och motivera sina valda ståndpunkter med hjälp av andras systematiserade erfarenheter.</p> <p>... utveckla ett professionellt språk för att beskriva sin undervisning eller verksamhet.</p>	<p>... motivera egna värderingar och hur de tar sig uttryck i den egna verksamheten.</p>
<p>Nivå 4</p> <p>Tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten genom att...</p>	<p>... kommunicera sina gjorda erfarenheter och ta ansvar för att reflektera och utvecklas tillsammans med andra.</p>	<p>... referera till teorier om lärande och kunskapsutveckling i didaktiska samtal om verksamhetens utveckling.</p>	<p>... diskutera och kritiskt granska de värderingar och teorier som ligger bakom gjorda val och effekter av val i gjord undervisning eller verksamhet.</p>

Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Studentens kunskapstillväxt om läraryrket och den egna professionsutvecklingen, grundad på analys av och reflektion över olika erfarenheter, ökar successivt medvetenheten om vad hon eller han tycker är viktigt med läraryrket och varför. För att synliggöra denna process kan studenten under utbildningen utveckla och formulera sina intentioner som lärare, vilka bevekelsegrunder hon eller han har samt betingelserna för arbetet. Denna process är individuell och utvecklas och formas i ett kontinuerligt samspel med omgivningen. Den grundar sig på reflektioner över personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument), andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument) och personliga värderingar (etiska argument). Det handlar inte bara om att kunna reflektera utan också om att agera på ett sådant sätt att förmågan manifesteras i praktisk handling.

Nivå ett, relaterar sin syn på lärarrollen

På nivå ett har studenten en grundläggande medvetenhet om sina föreställningar om praktiken och varifrån hon eller han har fått sina erfarenheter och tankar.

Nivå två, strävar efter att utforma en undervisning på vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå två börjar studenten aktivt söka sig fram i sin praktik och ställer frågan varför det blev som det blev och kan också peka på möjliga, teoretiskt förankrade, svar. Repertoaren av olika lärandeteorier vidgas och teorierna ger avtryck i den egna praktiken. Agerandet visar att man kan koppla den egna praktiken och de egna värderingarna till styrdokument och vetenskapliga teorier. I vilken mån förmår studenten att utnyttja sina personliga egenskaper, sina kunskaper och erfarenheter för att få auktoritet bland eleverna? Även på nivå två blir kontakten med utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* än mer uppenbar. Empati kan bara komma till uttryck i ett socialt och kommunikativt sammanhang.

Vid handledning/bedömning av studenter på nivå två ska det beaktas hur studenten väcker elevernas intresse inför ett nytt innehåll. I det sammanhanget blir det tydligt att detta utvecklingsområde kopplas till didaktiken, alltså utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens*.

Nivå tre, uttrycker sin undervisning eller verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter

På nivå tre krävs en betydligt större självständighet och autonomi. På denna nivå kan studenten formulera sin undervisning/verksamhet utifrån en vetenskaplig grund och gjorda erfarenheter och också omsätta detta i praktisk handling. Andras systematiserade erfarenheter (teorier) sätts i samband med de egna. Det innebär också att studenten är beredd att ompröva sina egna bevekelsegrunder, på ett relevant och adekvat sätt. Uppkomna konfliktsituationer måste kunna hanteras. Flexibilitet och förmåga att hantera oförutsägbara situationer måste finnas. Ansvarstagandet måste vara utvecklat. Konsekvenser av olika ageranden ska kunna förutses och beskrivas. Hypoteser om alternativa handlingssätt ska kunna formuleras.

Nivå fyra, tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten

På nivå fyra tas steget från att vara lärarstudent till att vara lärare i ett livslångt perspektiv. Men examensarbetet och eller annan forskning kan naturligtvis ha initierat olika former av skolutveckling, som går längre än det som kan vara kraven på den enskilde studenten i lärarexamen. Viljan till skolutveckling, inte bara personlig utveckling, måste manifesteras på nivå fyra. De gjorda iakttagelserna och erfarenheterna måste kunna kommuniceras, diskuteras och ifrågasättas tillsammans med andra, i arbetslag och andra pedagogiska forum. Det fordras ett stort mått av långsiktiga strategier för den egna fortsatta lärargärningen och alltså en uttalad vilja att medverka i gemensam skolutveckling.

Matrisen: Progression mot en didaktisk kompetens

Förmåga att...	...använda och utveckla relevant ämnes- och ämnesdidaktiskt kunnande.	...sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barns eller elevers lärande och utveckling.	...verka för en förskola eller skola för alla med hjälp av olika lärandeteorier, innehåll, arbetsformer och arbetssätt.
Nivå 1 Reflekterar över didaktiska frågor genom att...	...visa vilja och förmåga att fördjupa och bredda sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. ...arbeta med stöd av handledare eller givna modeller.	...ha kunskap om vilka mål som styr verksamheten. ...söka och beskriva tecken på barns eller elevers lärande. ...ge barn eller elever konstruktiv respons på deras arbete. ...ta del av olika kriterier och reflektera över deras innebörd vid bedömning.	...arbeta utifrån färdiga planeringar eller annat anvisat material. ...visa insikt om att barn eller elever har olika förutsättningar.
Nivå 2 Prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val genom att...	...utveckla relevant ämneskunnande för att genomföra verksamheten. ...strukturera och konkretisera sitt ämneskunnande så att det blir begripligt för barn eller elever. ...visa förmåga till samspel och dialog med barn eller elever.	...visa förmåga att tolka styrdokumentens mål och koppla dem till den egna verksamheten. ...tillämpa de utvärderings- och bedömningskriterier som gäller för ämnet, kursen eller verksamheten. ...föreslå hur barn eller elever kan förbättra arbetssätt och resultat. ...pröva kvalitativ metod för respons och bedömning.	...planera och genomföra verksamhet utifrån egna tankar och idéer. ...tillämpa olika arbetsformer som främjar barnenes eller elevernas lärande både individuellt och i grupp. ...intressera sig för och reflektera över barns eller elevers olika sätt att lära och låta resultat ligga till grund för fortsatt planeringsarbete. ...pröva och jämföra olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att...	...visa förmåga att generalisera och se samband. ...välja innehåll och arbetssätt utifrån barns eller elevers förutsättningar och behov. ...engagera barn eller elevers med hjälp av sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. ...utveckla lärarrollen i relation till barns och elevers utveckling och lärande.	...formulera och kommunicera relevanta mål och bedömningskriterier utifrån styrdokumentet så att barn eller elever och föräldrar förstår. ...stimulera barn eller elever att själva utvärdera och reflektera över resultat. ...använda kvalitativa metoder för respons och bedömning.	...motivera, planera och leda undervisning eller verksamhet med hänsyn till barns eller elevers skiftande förmågor, intressen och behov samt med hänsyn till perspektiv som jämlikhet (klass, kön, etnicitet, sexualitet, funktionsnedsättning) och hållbar utveckling. ...stimulera barn eller elever att ta ansvar för och reflektera över sitt eget lärande. ...värdera och välja olika läromedel inklusive IKT.
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att...	...kontinuerligt fördjupa sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande. ...göra bedömningar och prioriteringar av verksamhetens innehåll och arbetssätt utifrån olika teoretiska perspektiv.	...utifrån olika teoretiska perspektiv bidra till samtal om lokala mål för verksamheten. ...använda bedömning som redskap för att utveckla barns eller elevers lärande. ...använda utvärdering som redskap för att utveckla verksamheten.	...utforma långsiktiga strategier för att få alla barn eller elever att lära och utvecklas efter sina förutsättningar. ...identifiera och bidra till att lösa eventuella strukturella problem. ...utveckla funktionella läromedel inklusive IKT.

Progression mot en didaktisk kompetens

Utvecklingsområdet *Mot en didaktisk kompetens* handlar om att studenten ska utveckla sådana ämnesdidaktiska och didaktiska kunskaper som krävs för yrkesutövningen. I detta ingår även kunskaper inom pedagogik, psykologi, sociologi, värdegrundsfrågor, nationella styrdokument och informationsteknik (IKT).

Även för VFU gäller givetvis att en integration av olika kunskapsområden och ämnen ska eftersträvas och successivt omsättas i det egna agerandet. Didaktisk kompetens innebär bl.a. att studenten självständigt och tillsammans med andra ska genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.

En viktig del av yrkeskompetensen handlar naturligtvis om ämneskunskaper. Det är centralt att en lärare är kunnig i det innehåll som

verksamheten behandlar. Kunskaperna måste vara både breda och djupa och de måste kontinuerligt uppdateras på olika sätt. Mycket nära knuten till ämneskunskapen är förmågan att göra didaktiska överväganden såsom att välja innehåll och metodiska redskap i enlighet med det kunskaps- och demokratiuppdrag som uttrycks i läroplaner och kursplaner. En annan dimension av yrkeskompetensen handlar om förmågan att skaffa sig kunskap om det enskilda barnets eller den enskilda elevens

förförståelse (referensramar), kunskaper, övriga förutsättningar, erfarenheter och intressen.

En annan central del av en lärares yrkeskompetens handlar om förmågan att reflektera över och att analysera frågor som rör undervisningens innehåll, metoder och organisation. Reflektion och analys ska leda till att studenten utvecklar sin kompetens i det praktiska arbetet.

Vid val av syfte, mål och innehåll ska lärarstudenten utgå från intentionerna för en målstyrd förskola respektive skola. Planeringen av verksamheten eller undervisningen utgår alltså från vilka mål och kunskaper som eleverna ska nå. Uppgiften är att organisera arbetet i verksamheten så att kunskaper utvecklas och syfte och mål uppnås. Planering av verksamheten/undervisningen utgår därför från centrala didaktiska frågor som Vad? Varför? Hur? För vilka? Av vem?

Studenten ska vid sin planering använda både nationella och lokala styrdokument. På så sätt fördjupar studenten bland annat sin förmåga att låta värdegrundsfrågorna prägla arbetet. Vidare tillämpar studenten strategier som ger eleverna möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och sitt lärande. Vid genomförandet av sin undervisning fördjupar studenten sin förmåga att i nära samverkan med elever utgå från olika behov, erfarenheter och förutsättningar. I undervisningen ska studenten utveckla sin förmåga att tillvarata elevers kunskaper, erfarenheter och föreställningsvärldar för att stimulera varje elevs lärande och utveckling.

Studenten måste komma till insikt om att respons och bedömning av elever främst är till för att i olika sammanhang stimulera den enskildes utveckling. Lärarstudenten ska ges möjlighet att i slutet av sin utbildning vara den som ansvarar för respons på elevernas prestationer och arbeten i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling. Studenten skall även utveckla en förmåga att kunna informera och samverka med vårdnadshavare kring elevens lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål.

I undervisningen ska studenten utveckla sin förmåga att tillvarata elevers kunskaper, erfaren-

enheter och föreställningsvärldar för att stimulera varje elevs lärande och utveckling. Progressionen i matrisen synliggörs här t.ex. genom att studenten på den lägsta nivån förväntas kunna “visa insikt om att barn eller elever har olika förutsättningar” (nivå 1), till en mer fördjupad förståelse där studenten ska “intressera sig för och reflektera över barns eller elevers olika sätt att lära och låta resultat ligga till grund för fortsatt planeringsarbete” (nivå 2), för att så småningom kunna omsätta detta till handling genom att “motivera, planera och leda undervisning eller verksamhet med hänsyn till barns eller elevers skiftande förmågor, intressen och behov” (nivå 3) och “utforma långsiktiga strategier för att få alla barn eller elever att lära och utvecklas efter sina förutsättningar” (nivå 4).

Nivå ett, reflekterar över didaktiska frågor

På nivå ett är studenten medveten om och börjar reflektera över didaktiska frågor, men arbetar med VFU-handledaren som förebild eller modell. Studenten känner till vad som styr innehållet i verksamheten och bedömer detta främst utifrån egna erfarenheter. Studenten visar vilja och förmåga att bredda och fördjupa sina kunskaper. En insikt finns om att elever har olika individuella behov.

Utgångspunkten är mestadels andras planeringar och eller färdiga läromedel. Vid bedömningen av studentens arbete ingår frågor om i vilken mån hon eller han strävar efter att förstå olika elevgruppers behov och om studenten försöker stimulera intresse för stoffet. En fråga som i det sammanhanget kan ställas är om studenten har en stödjande och aktiv roll i elevernas individuella arbete.

Nivå två, prövar och omprövar samt diskuterar olika didaktiska val

På nivå två prövar och omprövar studenten olika didaktiska val. Studenten har eller skaffar sig de kunskaper inom ämnes- och ämnesdidaktiska kunskapsområden som är nödvändiga för att planera och genomföra verksamheten och börjar tillämpa utvärderings- och bedömningskriterier. Studenten presenterar och genomför egna idéer om innehåll och arbetsformer. Hon eller han kan värdera olika läromedel och sätta

dem i relation till styrdokument och den aktuella elevgruppen.

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre förväntas studenten kunna motivera och analysera sina didaktiska val. Ämneskunskaperna är goda och relevanta. Kvalitativa metoder används för respons och bedömning. Eleverna stimuleras att själva reflektera över sitt eget lärande.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra gäller att kraven delvis går utöver vad som kan vara rimligt att fordra inom lärarutbildningens ram. Studenten förväntas kunna bidra med analyser och reflektioner i lärargruppens/arbetslagets didaktiska diskussioner och samtal. Det har blivit en självklarhet att kunskaperna utvecklas och uppdateras fortlöpande. Mycket stor medvetenhet och autonomi präglar val av syfte, innehåll och arbetsformer.

Referensramarna är vida. Utvärderingar används för att utveckla inte bara den egna verksamheten, utan även verksamheten på skolan. Studenten identifierar frågeställningar och bidrar i didaktiska samtal med kollegor till ökad kunskap om eventuella strukturella problem i verksamheten. I det självständiga arbetet får studenten möjlighet att tillvarata och systematisera egna och andras erfarenheter samt forskningsresultat för att bidra till kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet.

Matrisen: Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Förmåga att leda och verka för barns eller elevers inflytande.	... agera efter värdegrund och hantera konflikter.	... kommunicera och samverka.
Nivå 1 Söker sin ledarroll genom att uppmärksamma skillnaden mellan att vara privat och personlig och mellan att vara elev, kompis, förälder och lärare. ... leda en grupp barn eller elever med planerat material. ... inse vikten av tydlighet och struktur. ... bilda sig en egen uppfattning om former för elevinflytande samt föräldrars delaktighet i förskolan eller skolan.	... sträva efter att visa alla barn eller elever respekt. ... beakta grundlägganden värderingar i styrdokumentet. ... reflektera över gränssättning i förskola eller skola. ... uppmärksamma konfliktsituationer och reflektera över möjliga lösningar.	... visa öppenhet för att etablera kontakt och föra dialog med barn eller elever. ... visa engagemang och intresse för barn eller elever och dras villkor och behov. ... uttrycka sig tydligt såväl muntligt som skriftligt i kommunikation med barn eller elever. ... visa vilja till samarbete och dialog med verksamhetens personal.
Nivå 2 Prövar och utvecklar en egen ledarroll genom att reflektera över det egna ledarskapet och se sina starka respektive svaga sidor. ... eftersträva tydlighet och struktur i sitt ledarskap. ... visa ett empatiskt förhållningssätt. ... i dialog med barn eller elever vara lyhörd för yttranden och stämningar i gruppen och ta hänsyn till detta i fortsatt arbete. ... ta del av olika former av föräldrasamverkan.	... visa insikt om behovet av att ibland bemöta barn eller elever olika för att uppnå likvärdighet. ... ge exempel på hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet. ... sträva efter ett demokratiskt förhållningssätt i sitt agerande. ... att försöka hantera problem och konfliktsituationer.	... sträva efter att se och bekräfta varje individ. ... leda resonerande samtal i lyhört samspel med barn eller elever både enskilt och i grupp. ... behärska ett berättande och förklarande framställningssätt. ... ta aktiv del i arbetslagets löpande arbete. ... tillvarata de möjligheter som erbjuds för att tillägna sig kunskap om verksamhetens olika delar. ... visa social kompetens i mötet med personal och föräldrar.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att organisera sitt arbete på ett genomtänkt sätt och överblicka konsekvenserna. ... inse hur personliga värderingar kommer till uttryck i ledarskapet. ... vara flexibel och kunna hantera oförutsedda händelser. ... ge barn eller elever möjlighet att reflektera över sitt lärande. ... samverka med barn eller elever och föräldrar samt reflektera över vad som sker i detta samspel.	... målmedvetet arbeta med att skapa ett öppet och förtroendefullt klimat i gruppen eller klassen, där alla barn eller elever utvecklas, blir bekräftade och känner sig trygga. ... ha strategier för hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet. ... reagera konstruktivt på kränkningar.	... på ett inkännande sätt kommunicera med såväl hela barngrupper eller klasser som enskilda individer. ... samverka med kollegor och föräldrar. ... formulera sig så att det främjar alla barns eller elevers förståelse och lärande. ... behärska och använda olika kommunikativa färdigheter (t ex kroppspråk, drama, musik, bilder). ... vara lyhörd och kunna byta perspektiv. ... utveckla lärandemiljöer som på ett demokratiskt sätt stimulerar barns eller elevers lärande och utveckling.
Nivå 4 Bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att visa tilltro till vad han eller hon kan utföra tillsammans med andra. ... fungera som arbetsledare för och samverkanspartner till såväl barn eller elever som vuxna (i arbetslaget). ... se barns eller elevers och föräldrars delaktighet som en tillgång i verksamhetens löpande arbete. ... uppmuntra barn eller elever och föräldrar att reflektera över verksamheten i förskolan eller skolan.	... aktivt arbeta med samt utveckla och utvärdera värdegrundsfrågor. ... uppmuntra pluralistiska samtal om värdegrunden inom ramen för demokratiska principer. ... se mönster i konfliktsituation, vara uppmärksam på maktstrukturer och försöka hitta hållbara lösningar.	... planera och samarbeta ämnesövergripande och även söka kontakter och samarbete utanför skolans ram. ... anta kommunikativa utmaningar. ... visa intresse för läraruppdraget i en decentraliserad förskola eller skola samt delta i en debatt som kan leda till en konkret skolutveckling.

Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap

Det räcker inte med utvecklade kunskaper i många olika ämnen eller inom olika kunskapsområden för att en lärare ska kunna genomföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. I det demokratiska ledarskapet ingår att man förstår innebörden i värdegrundsfrågorna, som de exempelvis uttrycks i läroplanerna:

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.”

Första delen av utvecklingsområdet *Mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap* behandlar förmågan att leda och ge elever inflytande, den andra beskriver förmågan att i konfliktsituationer agera efter de värden som ligger i lärarens uppdrag och den tredje försöker ringa in förmågan att kommunicera och samverka.

Värdegrundsfrågorna har en central position i de nationella läroplanerna. Här fastslås att

”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egen värde och respekt för vår gemensamma miljö.”

Studenten behöver under den verksamhetsförlagda utbildningen ges rikliga tillfällen att på olika sätt diskutera och problematisera värdegrundsfrågorna med lärarna i arbetslaget.

En utvecklad kommunikativ förmåga är en oumbärlig del av en lärares yrkeskompetens. Det handlar om att utifrån ett professionellt förhållningssätt kunna kommunicera med såväl elevgrupper, enskilda elever som kollegor och vårdnadshavare.

Det handlar dock inte enbart om att kunna formulera sig på ett tydligt och begripligt sätt, t.ex.

genom att förklara, berätta och ge instruktioner. Det handlar även om att vara en god lyssnare, en människa som kan delta i en jämlik dialog med barn, elever, föräldrar, kollegor, skolledning, politiker och det omgivande samhället. En välutvecklad kommunikativ förmåga är en central del i ett gott ledarskap.

En förtroendefull kontakt mellan elever och lärare är en förutsättning för att läraren ska kunna stödja dem i deras utveckling. Empatisk förmåga är en viktig del av den kompetens som rör det demokratiska ledarskapet.

Förutom denna empatiska förmåga ingår även förmågan att vara en auktoritet som utövar ett tydligt ledarskap, visar fasthet och konsekvens och sätter gränser som inger trygghet.

Ett gott ledarskap kännetecknas av att läraren kan vara den självklara arbetsledaren. Under VFU ska studenten utveckla sin förmåga att framstå som en auktoritet, utan att för den skull vara auktoritär.

Vid bedömningen av lärarstudenten är det viktigt att värdera om studenten visar en vilja att utveckla känsla för solidaritet hos eleverna och en öppenhet när det gäller att diskutera skiljaktiga värderingar och uppfattningar. I vilken mån förmår studenten att planera och genomföra sin verksamhet med hänsyn till olika förmågor, intressen och behov? Använder studenten olika kommunikativa färdigheter som t.ex. drama, musik, bild etc för att underlätta kommunikation och samverka? Ges eleverna möjligheter att ta egna initiativ och eget ansvar? Strävar studenten efter att ge flickor och pojkar lika stort utrymme? Hur hanterar studenten relationer och uppkomna konflikter?

Nivå ett, söker sin ledarroll

På nivå ett handlar ledarskapet om att söka balansen mellan att vara privat och personlig och att vara medveten om vikten av tydlighet och struktur. Förståelsen för betydelsen av elevmedverkan kan vara diffus. Gränssättningen börjar ta form. Studenten känner till styrdokumentens grundläggande värderingar och visar beredskap och öppenhet för att etablera kontakt och dialog med elever och kollegor.

Nivå två, prövar och utvecklar en egen ledarroll

På nivå två har studenten blivit mer bekväm med ledarrollen. Ledarskapet har blivit mer strukturerat. Förmågan till empati har utvecklats. En dialog förs med eleverna och studenten kan relatera styrdokumentet till upplevda händelser i verksamheten. Strävan att vara en demokratisk förebild finns och studenten visar engagemang i konfliktfrågor och uppvisar social kompetens och förmåga att kommunicera med elever, personal och föräldrar.

Nivå tre, motiverar och analyserar sina didaktiska val

På nivå tre har studenten hittat sin personliga ledarstil, men är fortfarande beredd att ompröva den. Här finns en medvetenhet om hur personliga värderingar kommer till uttryck i den egna praktiken. Studenten kan hantera oförutsedda händelser och arbetar explicit med att skapa ett öppet klimat. Strategier finns för samspelet och kommunikationen med elever och föräldrar. Studenten vill och vågar ta egna initiativ och därmed ansvar. Repertoaren av olika kommunikativa färdigheter har avsevärt utvidgats.

Nivå fyra, bidrar med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal

På nivå fyra fungerar studenten som arbetsledare och jämbördig samarbetspartner och arbetar aktivt med värdegrundsfrågor i hela verksamheten, inte bara i den egna praxisen. Den kommunikativa förmågan prövas, utmanas och utvidgas i många olika sammanhang. Studenten kan initiera och föra en debatt som kan leda till konkret skolutveckling.

